

Osnaživanje zajednice za održivi razvoj

- Završno izvješće o provedbi projekta -

Rijeka, prosinac 2010. godine

Osnaživanje zajednice za održivi razvoj

Cilj projekta:

Unaprijediti kvalitetu međusobne suradnje lokalne i akademske zajednice kroz temu održivog razvoja.

Trajanje projekta:

1. siječnja 2010. - 20. prosinca 2010.

Projektna grupa:

Prof. dr. sc. Jasminka Ledić, voditeljica projekta

Marko Turk, prof., programski koordinator

Iva Buchberger, studentica na praksi¹

Provođenje projekta omogućili:

FINANCIJSKA POTPORA

Primorsko-goranska županija, Upravni odjel za obrazovanje, kulturu i sport

OPERATIVNA I TEHNIČKA POTPORA

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet

¹ Tijekom akademske godine 2009/2010. u Udruzi Universitas obveznu je praksu odrađivala studentica Pedagogije i Filozofije na Filozofskom fakultetu u Rijeci, *Iva Buchberger*. Kako bi je aktivno uključili u sve aktivnosti Udruge bila je dio i projektne grupe na ovom projektu te na taj način pobliže se upoznala s projektnim aktivnostima ali stekla i nova znanja i kompetencije koje će joj koristiti u budućem radu.

O UDRUZI...

Udruga za razvoj visokoga školstva „Universitas“ (u daljnjem tekstu: Udruga) osnovana je 1. lipnja 2000. godine, s ciljem razvijanja visokog školstva u Republici Hrvatskoj s posebnim naglaskom na poboljšanje njegove kvalitete.

Ključna područja rada Universitasa jesu:

- unapređivanje rada visokoškolskih institucija,
- usavršavanje kvalitete visokoškolske nastave i osposobljavanje i usavršavanje visokoškolskih nastavnika i suradnika
- promicanje i poticanje autonomnosti, slobode i digniteta znanstvene i nastavne djelatnosti na visokim učilištima
- poticanje razvojno-istraživačke djelatnosti u području visokoga školstva.

Osnivači udruge su nastavnici i studenti s više fakulteta Sveučilišta u Rijeci, a osnivanje Udruge pozdravili su nastavnici sa Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta u Ljubljani, kao i International Consortium for Educational Development (ICED), krovna organizacija koja okuplja udruge i institucije sa svih kontinenata koje se bave razvojem visokog obrazovanja.

Tijela udruge čine Upravni odbor, Izvršni odbor i Predsjednik/ca koji vode Udrugu te vode brigu o ostvarenju gore navedenih ciljeva te transparentnosti i promociji Udruge.

U svrhu ostvarivanja spomenutih ciljeva Udruga je do sada provela četiri značajna projekta koji su se provodili (provode se) kroz duže vremensko razdoblje. Osim navedenoga članovi Udruge sudjelovali su u mnogim raspravama o visokom školstvu na nacionalnoj i međunarodnoj razini, organizirali tribine, radili na vrednovanju kvalitete visokoškolske nastave, poticali stalno usavršavanje visokoškolskih nastavnika i suradnika, uključivali studenata kao aktivne sudionike visokog školstva te surađivati sa srodnim nacionalnim i internacionalnim organizacijama.

Više o Udruzi pogledajte na mrežnim stranicama www.universitas.hr.

U ovom se projektu polazilo od početne pretpostavke kako je povezivanje sveučilišta (akademske zajednice) i lokalne zajednice jedan od važnih segmenata u razvoju društva na određenom geografskom području. Navedenu je suradnju bilo potrebno ostvariti kroz temu od zajedničke važnosti za obje strane. Kroz ovaj projekt, a pomoću javnih tribina problematizirala se tema održivog razvoja odnosno obrazovanja za i o održivi(om) razvoj(u).

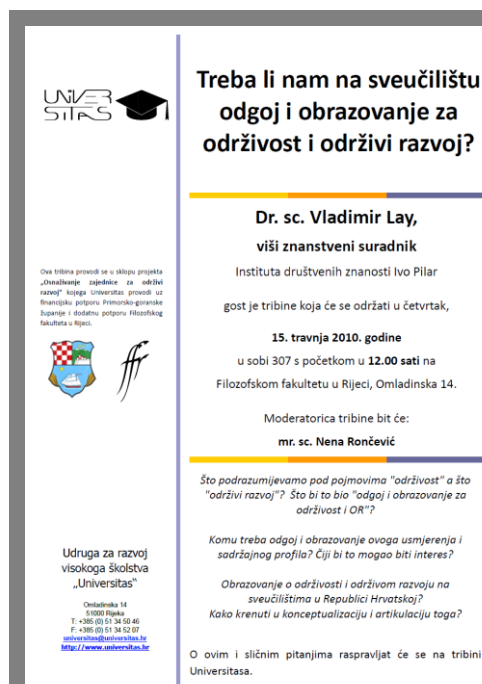
Jednogodišnjim projektom, koji se provodio tijekom 2010. godine, namjera nam je bila približiti članovima akademske zajednice i širem građanstvu temu održivog razvoja iz aspekta obaju strana te povećati svijest studenata i mladih o važnosti održivog razvoja za razvoj svih društvenih segmenata u budućnosti.

Temu održivog razvoja predstavili smo zainteresiranim predstavnicima akademske i šire javnosti kroz četiri tematske tribine održane tijekom 2010. godine, a na kojima su sudjelovali renomirani predavači – poznavatelji ove teme iz različitih područja. Na taj smo način predstavili ovu temu učinivši je privlačnom i pristupačnom svim zainteresiranim pojedincima i/ili grupama.

Tribine održane u sklopu ovoga projekta, a čiji kratki opis donosimo u nastavku ovoga izvještaja, jesu sljedeće:

1. **Treba li nam na sveučilištu odgoj i obrazovanje za održivost i održivi razvoj?**, gost predavač: **dr. sc. Vladimir Lay**, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
2. **Pogled na sadašnju krizu iz 2025. godine. Što nas nisu učili, a već se znalo?**, gost predavač: **Zoran Skala**, JU Zavod za prostorno uređenje PGŽ-a
3. **Sukob neoliberalne paradigme i koncepta održivog razvoja na primjeru Razvojne strategije Primorsko-goranske županije**, gost predavač: **Vjeran Piršić**, Udruga Eko Kvarner
4. **Gdje je javnost u prostornim planiranju? Prostorni plan Primorsko-goranske županije i strateška procjena utjecaja na okoliš**, gosti predavači: **dr. sc. Koraljka Vahtar-Jurković**, Upravni odjel za graditeljstvo i zaštitu okoliša PGŽ-a i **Miroslav Štimac, dipl. ing. arh.**, Služba za prostorno uređenje JU Zavoda za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije

I. TREBA LI NAM NA SVEUČILIŠTU ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA ODRŽIVOST I ODRŽIVI RAZVOJ?

Treb li nam na sveučilištu odgoj i obrazovanje za održivost i održivi razvoj?

Dr. sc. Vladimir Lay,
viši znanstveni suradnik
Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar

gost je tribine koja će se održati u četvrtak,
15. travnja 2010. godine
u sobi 307 s početkom u **12.00 sati** na
Filozofskom fakultetu u Rijeci, Omladinska 14.

Moderatorica tribine bit će:
mr. sc. Nena Rončević

Što podrazumijevamo pod pojmovima "održivost" a što "održivi razvoj"? Što bi to bio "odgoj i obrazovanje za održivost i OR"?

Komu treba odgoj i obrazovanje ovoga usmjerenja i sadržajnog profila? Čiji bi to mogao biti interes?

Obrazovanje o održivosti i održivom razvoju na sveučilištima u Republici Hrvatskoj?

Kako krenuti u konceptualizaciju i artikulaciju toga?

O ovim i sličnim pitanjima raspravljat će se na tribini Universitas.

Ova tribina provodi se u sklopu projekta „Obrazovanje i znanost: za održivi razvoj“ kojega Universitas provodi uz financijsku potporu Promotivno-govornike i sudjeluju potporu Filozofskog fakulteta u Rijeci.

Udruga za razvoj visokoga školstva „Universitas“
Omladinska 14
51000 Rijeka
T: +385 (0) 51 34 50 40
F: +385 (0) 51 34 52 07
andrija@universitas.hr
<http://www.universitas.hr>

U četvrtak **15. travnja 2010. godine** na Filozofskom fakultetu u Rijeci održana je tribina **“Treb li nam na sveučilištu odgoj i obrazovanje za održivost i održivi razvoj?”** na kojoj je gostovao **dr. sc. Vladimir Lay**, viši znanstveni savjetnik sa Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar. Moderatorica tribine bila je **mr. sc. Nena Rončević** s Filozofskog fakulteta u Rijeci.

U uvodnom dijelu izlaganja dr. Lay osvrnuo se na postojeće stanje u Republici Hrvatskoj, odnosno analizi postojećeg. Iako Hrvatska ima Strategiju o održivom razvoju, ona je sektorski pisana, bez utjecaja

na stvarnost i kao takva Hrvatska nije orijentirana ka budućnosti. Stoga Lay navodi četiri osnovna održiva razvojna cilja koji bi trebali biti ideje vodilje nacionalnoj politici:

1. Zaštita prirodnih resurse (voda, šuma, obradivih površina, mora) od eksploatacije koja je vođena primarno ostvarenjem profita i kratkoročnim ekonomskim interesima;
2. Industrijska politika treba onemogućiti mogući proces segregacije, dezintegracije privrede te čvršće povezati nacionalnu ekonomiju u regionalne ekonomske strukture koje osiguravaju komplementarnost i dugoročnost;
3. Produktivnost resursa i energije: država treba dati direktne i indirektne poticaje za njihov razvoj i
4. Obrazovanje i znanost: treba više izdvajati više sredstava za obrazovanje i znanost obzirom da je znanje osnovni resurs za učinkovito raspolaganje prirodnim i ljudskim kapitalom u 21. stoljeću.

Središnji dio izlaganja bio je posvećen inspirativnim razmišljanjima na tri temeljna pitanja: 1. Što je održivost? Što je održivi razvoj? 2. Što je odgoj i obrazovanje za održivost i održivi razvoj i čiji bi to mogao biti interes? Koje opće silnice rade za afirmaciju takvog obrazovanja, a koje protiv? 3. Obrazovanje za održivost i održivi razvoj na sveučilištima – što danas imamo i kako to konceptualno razvijati?

Lay definira održivost kao sposobnost nekog živog identiteta (biološkog ili socijalnog) ili procesa kojeg ovi identiteti suproizvode – da se načinom djelovanja i življenja, kroz svoju reprodukciju (samo)održavaju, (samo)reproduciraju, (samo)obnavljaju na duži rok. **Glavno pitanje je na koji rok?**

Održivost je kriterij, kao kriterij on treba biti prvi, dok je održivi razvoj projekt budućnosti, nema ga sada i ovdje. Razvoj u duhu održivosti je razvoj koji vodi ravnotežama, put sredine (Budha), zlatna sredina (Aristotel), u temelju čega nailazimo na pravo naroda na samo-stvaranje (*grč.* autopoiesis). Održivost nekog socijalnog entiteta, društva, države, regije stoga ima sljedeće temeljne dimenzije: ekološku, „okolišnu“ održivost; ekonomsku, gospodarsku održivost; socio-kulturalnu održivost i političkoj održivosti u smislu iznutra oblikovane samoodređenosti. Uzajamno višestruko umrežene navedene dimenzije održivosti mogu se poimati kao *integralna održivost*.

Glavni socijalni akteri mišljenja, djelovanja i odlučivanja u znaku koncepta i kriterija održivosti i održivog razvoja su:

- Državna uprava (na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini);
- Poduzetništvo, biznis; produkcija dobara i usluga, dobit da, ali u kojoj mjeri;
- Civilno društvo (građani, utjecajni pojedinci i udruge);
- Akteri proizvodnje znanja (znanost) i djelatnosti širenja znanja (obrazovanje) i
- Akteri proizvodnje i širenja informacija u masovnim medijima.

Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj je proces *proizvodnje vrijednosti i znanja u funkciji mijenjanja* mišljenja i ponašanja ljudi i smjeru povećanja održivosti i postizanja uravnoteženosti između materijalnog rasta i prirodnih biofizičkih osnova života na dugi rok. Nigdje integracija priče održivosti ne ide lako, ako se želi obrazovanje za promjene, koje će se moći suočiti s budućnosti, to je jedna stalna bitka, ne samo argumenata, treba artikulirati i planirati, projektirati budućnosti, proizvoditi aktere budućnosti. Stoga nas poziva na divergentno mišljenje, učenje koje je na tragu samostvarnja u projektiranju budućnosti.

Obrazovanje mora dati osnovno novo civilizacijsko opće obrazovanje za održivost i opstanak – razvojni kriteriji i novi razvojni horizont.

Lay se zalaže za osnivanje posebne obrazovne ustanove koja bi stvorila kritičnu masu aktera za budućnost, a takvo obrazovanje mora biti primijenjeno obrazovanje prema potrebama “praxisa: za ekologijsku / okolišnu održivost – za reprodukciju prirodnih osnova za život; za ekonomsku/ produkcijsku održivost – produkciju sredstava i situacija za život, za socio-kulturalnu održivost - produkciju identiteta i socijalne integracije te za političku održivost – za samo- determinaciju ljudi, naroda, društva, države, regije, planete – za iznutra određenu samobitnost. Drugim riječima, kod učenja o kvaliteti življenja i održivosti, održivom razvoju riječ je o učenju za promjene; o stvaranju i širenju znanja koja će odgovoriti na izazove vremena. Riječ je o inovativnom istraživanju i učenju koje će donijeti nove odgovore na pitanja o razvojnoj ravnoteži XXI. stoljeća.

Na kraju tribine rasprava prisutnih je otvorila niz zanimljivih pitanja, od toga kako motivirati studente za samu nastavu do pokušaja identificiranja aktera koji mogu biti edukatori budućih aktera koji će promicati i sustavno implementirati kriterij održivosti u svakodnevno djelovanje.

II. POGLED NA SADAŠNJU KRIZU IZ 2025. GODINE. ŠTO NAS NISU UČILI, A VEĆ SE ZNALO?

„Pogled na sadašnju krizu iz 2025. godine. Što nas nisu učili, a već se znalo?“ tribina je održana u četvrtak **14. listopada 2010. godine** na Filozofskom fakultetu u Rijeci na kojoj je gostovao **Zoran Skala, dipl. ing.**, viši savjetnik za razvojne i međunarodne projekte JU Zavoda za prostorno uređenje PGŽ-a. Moderatorica tribine bila je **mr. sc. Nena Rončević** s Filozofskog fakulteta u Rijeci.

Šesnaest godina školovanja i studiranja veliki su vremenski period u životu jedne osobe, a za društvo je to velika investicija u njeno

Ova tribina provodi se u sklopu projekta „Obrazovanje zajednice za održiv razvoj“ kojega Universitas provodi uz financijsku potporu Primorsko-goranske županije i dodatnu potporu Filozofskog fakulteta u Rijeci.

Udruga za razvoj visokoga školstva „Universitas“
Omladinska 14
51000 Rijeka
T: +385 (0) 51 34 50 46
F: +385 (0) 51 34 52 07
www.universitas.hr

Pogled na sadašnju krizu iz 2025. godine Što nas nisu učili, a već je bilo poznato?

Zoran Skala, dipl. ing.
viši savjetnik za razvojne i međunarodne projekte
Zavoda za prostorno uređenje PGŽ-a

gost je tribine koja će se održati u četvrtak,

14. listopada 2010. godine
u sobi 307 s početkom u **12.00 sati** na
Filozofskom fakultetu u Rijeci, Omladinska 14.

Moderatorica tribine bit će:

mr. sc. Nena Rončević

Šesnaest godina školovanja i studiranja velik je period u životu jedne osobe, a za društvo je to velika investicija u njezino osposobljavanje. Uloženo vrijeme, trud i novac bit će u potpunosti opravdani dobijemo li kao rezultat odraslu osobu osposobljenu, tj. opremljenu potrebnim znanjima, vještinama i svjetonazorom, da u budućnosti spremno ponese svoj dio odgovornosti za vlastitu egzistenciju i egzistenciju svoje obitelji te za dugoročnu dobrobit zajednice u kojoj živi.

Ispunjava li današnji proces školovanja i studiranja taj zadatak? Znamo li za kakvu se budućnost trebamo spremati? Jesmo li u stanju ispravno protumačiti sadašnju krizu i tražiti izlaze u pravom smjeru? Je li se tijekom vašeg školovanja znalo za ograničenja pred kojima smo se kao civilizacija našli zatečeni? Ako se za ograničenja znalo, zašto o njima niste učili? Što će doista biti važno znati u XXI stoljeću? Pokušava li netko, negdje uspostaviti istinski održiv način življenja? O ovim i sličnim pitanjima raspravljat će se na tribini Universitas.

osposobljavanje. Uloženo vrijeme, trud i novac bit će u potpunosti opravdani ukoliko kao rezultat dobijemo odraslu osobu osposobljenu, tj. opremljenu potrebnim znanjima, vještinama i svjetonazorom, da u budućnosti spremno ponese svoj dio odgovornosti za vlastitu egzistenciju i egzistenciju svoje obitelji, te za dugoročnu dobrobit zajednice u kojoj živi.

Stoga se na tribini pokušalo odgovoriti i raspraviti na niz pitanja. Je li današnji proces školovanja i studiranja ispunjava taj zadatak? Znamo li za kakvu se budućnost trebamo spremati? Jesmo li u stanju ispravno protumačiti sadašnju krizu i tražiti izlaze u pravom smjeru? Je li se tijekom vašeg školovanja znalo za ograničenja pred kojima smo se kao civilizacija našli zatečeni? Ako se za ograničenja znalo, zašto o njima niste učili? Što će doista biti važno znati u 21. stoljeću? Je li netko, negdje pokušava uspostaviti istinski održivi način življenja?

U uvodnom dijelu izlaganja Skala je upozorio na promjene u okolišu koje se događaju upravo sada, svuda oko nas. Živimo u vremenu najvećeg pomora biljnog i životinjskog svijeta u zadnjih 60 milijuna godina, najrasipnije potrošnje neobnovljivih resursa (u samo 100 g. potrošena je polovica globalnih zaliha) i brzo nastupajućih i nepredvidivih klimatskih promjena, a uzroci su antropogeni. Organizmi, pa tako i ljudska bića na promjene mogu odgovoriti na tri načina: adaptacijom, migracijom, izumiranjem. Stoga se postavlja pitanje da li današnji odgojno-obrazovni proces priprema učenike i studente na adaptaciju?

Izlaganje je zatim nastavljeno kratkim uvodom u osnovne aspekte krize, koje se u Hrvatskoj naziva ekonomska ili financijska, a izlaz iz krize ekonomiste vide isključivo u rastu. Međutim, što ako je ekonomska kriza samo simptom još kompleksnije krize? Naime, klimatske promjene uz kraj ere fosilnih goriva nužno će dovesti do krize prehrane, a u odsustvu procesa adaptacije dogodit će društvena kriza teško zamislivih razmjera. Jasno je da ovakvu kompleksnu krizu samo ekonomisti ne mogu riješiti. Kakva je ovo kriza? Jedna od mnogih koje su se dogodile od početka industrijske revolucije ili epohalna ona koja traži promjenu načina življenja? Skala smatra da smo ušli u epohalnu krizu, koja je istovremeno i financijska i klimatska/ekološka i energetska i socijalna i kriza hrane i ostalih resursa! Je li se moglo naslutiti da je naš razvojni obrazac neodrživ i da se mora uskladiti sa ograničenjima? Razdoblje stalnog gospodarskog rasta proteklih 200 godina je povijesni izuzetak, a ne normalno stanje stvari. Svi pokazatelji govore da se razvojni obrazac iz 20. stoljeća ne može se ponoviti u 21. stoljeću. Gospodarski model koji je stabilan samo kada raste, korijenski je

uzrok sadašnje epohalne krize. Povratak u normalu (izlazak iz sadašnje krize i dugoročni opstanak) moguć je ukoliko se dogodi usklađivanje čovjekovih aktivnosti s prirodnim ograničenjima, tj. ukoliko usvojimo održivi stil življenja!

Što se već odavno zna? Klimatske promjene zbog CO₂ su najavljene prije 100 g., da su fosilna goriva neobnovljivi izvor energije nesporno je od samih početaka njihova korištenja, da intenzivna poljoprivreda vremenom degradira tlo zna se od Babilona, stalni rast kosi se sa zakonima fizike, knjiga "Granice rasta" objavljena je 1972. g. Koliko od ovoga smo saznali tijekom školovanja i koliko je to postalo dijelom našeg svjetonazora? Ako rasta ne može više biti, koji je plan "B"? Naš opstanak ovisi o planu "B", zašto ga još nema? Odbijamo se adaptirati (ne osmišljavamo alternative), smatra Skala, jer smo fanatično odani dogmi o stalnom gospodarskom rastu!

Mogući scenarij, ukoliko se ne razvije plan B, odnosno ne provede proces adaptacije, 2025. g. izgledat će ovako: cijena nafte biti će veća od 200 \$ po barrelu, gospodarstvo i turizam će biti u kolapsu, zračni i cestovni promet zanemarivi, trgovački centri i supermarketi zatvoreni, vladat će nestašica hrane, energije, neće biti sjemena, znanja za masovniju lokalnu poljoprivrednu proizvodnju, struja će ovisiti o hidrološkim prilikama, dogodit će se masovna ilegalna sječa šume, neće biti novca, neće biti znanja za masovniju primjenu obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti, kriminal će skokovito rasti, vladat će opća nesigurnost.

Ako rasta više ne može biti, sve što radimo moramo preispitati, a još uvijek se to ne usudimo! Mi svoj izlaz iz krize vidimo u pisanju državnih strategija, oživljavanju potrošnje, reindustrijalizaciji, konkurentnost/ natjecanju (do surovosti), još više turizma, potpuna otvorenost slobodnom tržištu, privlačenje stranih investitora, ulaganje u autoceste, aerodrome, golf igrališta, pokoravanje zahtjevima WTO, MMF, EU...?! Hrvatska uvozi 50% energije i 80% hrane! Je li to korak u smjeru post-karbonskog društva?

Nešto se zna i o budućnosti:

- Samo manje kompleksno društvo može funkcionirati s manje energije i bez fosilnih goriva.
- Osnovne potrebe morat će se namirivati lokalno, pa ekonomska globalizacija odlazi u povijest.
- Mnogi centralizirani sustavi infrastrukture i socijalnih usluga neće se moći održati.
- Dobro organizirane i solidarne lokalne zajednice bit će na velikoj cijeni.

- Obnova planeta najvažniji je generacijski posao.

U konačnici je li traženje izlaza iz ove epohalne krize pretežak zadatak? Dokazano nije jer mnogi već rade na tome. Problem je u RAZUMJEVANJU i u STANJU SVIJEŠTI.

Polazeći od pet stupova sigurnosti stanovnika u kriznim situacijama, a to su krov nad glavom, odsustvo gladi, dostupnost pitke vode, topao dom / energetska minimum i dobro organizirana lokalna zajednica, treba imati na umu da je sve rješivo vlastitim snagama i resursima! Globalizacija je, smatra Skala, dio problema. Osnovni princip funkcioniranja globalizacijskog modela je *delokaliziranje* svih nadležnosti nad ekonomskim i političkim aktivnostima, jedno sustavno i potpuno preuzimanje moći, mogućnosti izbora, donošenja odluka i funkcija koje su kroz povijest uvijek bile odgovornost lokalne zajednice, regije ili države. Lokalizacija je dio rješenja: transformacija u manje kompleksno društvo, odnosno adaptacija. Što "lokalci" diljem svijeta već poduzimaju: gradovi u tranziciji, pokret za relokalizaciju, gradovi za zaštitu klime, gradovi sa nula emisija GHG, otporne zajednice, lokalni sustavi za razmjenu i trgovanje, povjerenstva za zemlju, lokalne valute.

Na kraju izlaganja Skala zaključuje: **SVE SE MORA PROMIJENITI, PA I OBRAZOVNI PROCES.**

Danas govorimo o: stalnom rastu (uz sve više energije i resursa; a sve manje slobodnog vremena i netaknutog okoliša), konkurentnosti i profitu (natjecanje do upadanja u surovost), vlada imperativ izvoza (zauzimanje što većeg udjela na globalnom tržištu, dominacija interesa korporacija), znanost je servis biznisa (istraživanja za potrebe ekspanzije velikih korporacija / rast globalnog biznisa), obrazovanje za tržište rada (priprema i osposobljavanje mladih da što efikasnije doprinose rastu i konkurentnosti).

Sutra treba biti: suživot s negativnim rastom (biti više, umjesto imati više; svi zaposleni, ali kraće radno vrijeme –npr. 4h), suradnja, solidarnost, skromnost, razumijevanje potreba drugih ljudi i bića, umjesto globalizacije, lokalizacija; izgradnja samodostatnosti (lokalna i regionalna hrana i energija), znanost kao tumač svijeta (predanost javnom interesu i lokalnim potrebama) i obrazovanje za prilagođavanje promjenama (izvor ohrabrenja i znanja za život u novim okolnostima, posredovanje novih vrijednosti i kompetencija).

Na kraju... U 20. stoljeću znanost i obrazovanje stvorili su preduvjete da današnji čovjek ima više nego što je itko ikada u povijesti Zemlje imao, ali uz cijenu da je Zemlja

devastirana do mjere da njeni prirodni sustavi u doglednoj budućnosti možda više neće moći podržavati život čovjeka.

U 21. stoljeću znanost i obrazovanje moraju stvoriti preduvjete za promjenu načina življenja ljudi, tako da čovjeku pomognu da ponovo uspostavi stanje održivosti – tj. trajni suživot sa svim bićima na Zemlji. Neispunjavanje ove zadaće, sve druge dosege znanosti i obrazovanja učinit će irelevantnim, odnosno, gubitkom novca i vremena! Pred nama nije PROBLEM već DILEMA.

III. SUKOB NEOLIBERALNE PARADIGME I KONCEPTA ODRŽIVOG RAZVOJA NA PRIMJERU RAZVOJNE STRATEGIJE PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE

UNIVERSITAS
udruuga za razvoj visokoga školstva

Ova tribina predstavlja dio projekta „Održavanje zajednice sa održivi razvoj” kojega organizira predstava iz filozofske sekcije Filozofskog fakulteta u Rijeci.

Udruga za razvoj visokoga školstva „Universitas”
Omladinska 14
51000 Rijeka
T: +385 (0) 51 34 52 45
F: +385 (0) 51 34 52 07
udruga@universitas.hr

"Sukob neoliberalne paradigme i koncepta održivog razvoja na primjeru Razvojne strategije Primorsko-goranske županije"

Vjeran Piršić
predsjednik Udruge Eko Kvarner
gost je tribine koja će se održati u srijedu,
17. studenoga 2010. godine
u sobi 305 s početkom u **12.00 sati** na
Filozofskom fakultetu u Rijeci, Omladinska 14.

Moderatorica tribine bit će:
mr. sc. Bojana Čulum

U proteklo vrijeme svjedoci smo sve češćeg korištenja pojma **održivi razvoj**, iako mnogi koji ga koriste ne poznaju osnovno semantičko značenje tih riječi.

Manji dio znanstvene zajednice tvrdi da je pojam održivi razvoj u sebi nosi kontradikciju, jer je razvoj nespojiv s bilo kojim oblikom konzerviranja stanja, na što mnogi još i danas (pogrešno) svode održivost.

Neoliberalni ekonomisti tvrde da je održivi razvoj floskula.

Kao jedna od reakcija na te primjedbe, sve se više pojavljuje i novi pojam, **održivost**, koji se sve češće koristi u cilju delimitiranja održivog razvoja lokalne zajednice, pogotovo u kontekstu prijetnji od globalnih kriza (energetike, financijske, ekološke...).

Prezentacijom povijesnih referenci te recentnih modela kao što su IPCC, izvješće, Sternov izvještaj, Strateške procjene utjecaja na okoliš... gost tribine ukazat će na moguće posljedice usvajanja Strategije razvoja Primorsko-goranske županije u kontekstu mogućih opasnosti koje prijeti izborom pogrešnog (neodrživog) koncepta razvoja te njegovim posljedicama.

Na prethodnim tribinama - profesora Laya, s Instituta društvenih znanosti i Zorana Skale, stručnog savjetnika PGŽ-a - posjetitelji su imali prilike problematizirati koncepte održivosti i održivog razvoja te odnos održivog razvoja i obrazovanja za održivi razvoj. Tribina «*Sukob neoliberalne paradigme i koncepta održivog razvoja na primjeru razvojne strategije Primorsko goranske županije*» imala je i dodatnu dimenziju, onu poticanja i promocije civilnog zalaganja i aktivizma među našim (su)građanima. Navedena je tribina održana u srijedu, **17. studenog 2010. godine** na Filozofskom fakultetu u Rijeci, a vodio ju je **Vjeran**

Piršić, predsjednik udruge Eko Kvarner i aktivist. Moderatorica tribine je bila **mr. sc. Bojana Čulum**, s Filozofskog fakulteta u Rijeci. Tribini je prisustvovalo 40ak sudionika, studenata, sveučilišnih profesora, članova organizacija civilnog društva te zainteresiranih građana. Interes za tribinu iskazali su i mediji i izvijestili širu lokalnu zajednicu kroz tiskovine i TV priloge.

Tribina je započela s predstavljanjem gosta, s obzirom da je kontekst njegova odrastanja i obrazovanja značajno utjecao na razvoj njegovih aktivističkih inicijativa u lokalnoj i široj zajednici. Nakon šestomjesečnog upoznavanja s projektom «Družba Adria», sa

skupinom istomišljenika u prosincu 2002. Piršić osniva udruhu «Eko Kvarner». Kroz sudjelovanje u postupku procjene utjecaja na okoliš, organiziranjem javnih predavanja i nastupa u medijima, članovi udruge nastojali su kvalitetno i organizirano ukazati na sve opasnosti provedbe navedenog projekta. Nakon četiri godine intenzivne kampanje s praktički svakodnevnim angažmanom, realizacija projekta je zaustavljena i to s negativnim mišljenjem povjerenstva za ocjenu studije utjecaja na okoliš. Tijekom te višegodišnje kampanje udruzi su pristupili mnogi građani Hrvatske s drugim problemima iz domene zaštite okoliša i (ne)održivog razvoja:

- pretjerana urbanizacija priobalja,
- problem alohtone divljači na otocima,
- problematika nasipavanja mora,
- razvrstavanje otpada,
- izgradnja predimenzioniranih golf terena i sl.

Njihove su potrebe i problemi utjecali na smjer razvoja novih kampanja i projekata. Zbog toga se u prosincu 2004. pristupilo organiziranju "Plavog foruma", mreže ekoloških udruga na Jadranu, koja je svoje aktivnosti proširila po cijelom Jadranu. Forum sve aktivnije sudjeluje i u radu sličnih organizacija na Mediteranu, a sa ciljem da se iz pojedinačnih slučajeva devastacije definira matrica funkcioniranja društvene patologije koja (ponajčešće zbog sukoba javnog i privatnog interesa) permanentno stvara nove sukobe na Jadranu.

U prvom je dijelu tribine Piršić ukazao da smo u proteklo vrijeme svjedoci sve češćeg korištenja pojma održivi razvoj od strane publicista, znanstvenika, političara, pa i običnih građana. Pri tome se u pažljivijoj analizi izrečenoga, upozorava Piršić, često može uvidjeti da mnogi od autora ne poznaju ni osnovno semantičko značenje tih riječi, a (pre)često niti ne razumiju sve implikacije korištenja pojma održivi razvoj. U manjem se dijelu znanstvene zajednice tvrdi da pojam održivi razvoj u sebi nosi kontradikciju, s obzirom da je razvoj nespojiv s bilo kojim oblikom konzerviranja stanja, na što mnogi još i danas (pogrešno) svode održivost. Neki neoliberalni ekonomisti iz iste argumentacije izvode zaključak da je održivi razvoj floskula, bez uporišta, kako u makroekonomiji, tako i u mikroekonomiji. To je razlog sve češće pojavnosti pojma održivost. Ovaj se pojam sve češće koristi u cilju definiranja održivog razvoja lokalne zajednice, pogotovo u kontekstu prijetnji od globalnih kriza

(energetske, financijske, ekološke itd.). Također se pokušava redefinirati pojam razvoja, pri čemu se sve više govori o razvoju bez rasta, a kao indikator rasta koristi porast ili pad GDP-a.

U drugom je dijelu tribine gore navedeno kontekstualizirano na primjeru procesa izrade Strategije razvoja Primorsko-goranske županije 2011-2013 koja bi do kraja tekuće godine trebala ići na usvajanje. Naime, Piršić upozorava na opasnost da se izborom pogrešnog (neodrživog) koncepta razvoja naprave velike i teško popravljive greške sa čime bi se bitno otežao život ljudi na ovim prostorima. Uz korištenje nekih povijesnih referenci, Piršić je ukazao i na neke nedavno razvijene modele kao što su IPCC izvješće, Sternov izvještaj, Strateške procjene utjecaja na okoliš i Metoda ukupne ekološke bilance. Na primjeru procesa izrade strategije PGŽ-a ukazano je na brojne izazove u takvom procesu, osobito važnost aktivnog sudjelovanja struke.

Kao jedan od temeljnih problema Piršić postavlja izostanak implementacije avangardnijih metoda zaštite okoliša u domaće zakonodavstvo i praksu. Na primjerima Njemačke, Švedske, Malte, Italije i Grčke (osobito manjih lokalnih zajednica), ukazuje na moguće intervencije upravo u domaće zakonodavstvo i (obrazovnu) praksu, čime je potaknuo žustru raspravu među sudionicima. Tridesetak zainteresiranih aktivno je raspravljalo o aktualnim problemima i izazovima u lokalnim zajednicama, pa su se nizali primjeri riječkog prstena, otoka Krka, Lošinja i drugih područja županije. Posebno je važno istaknuti da su se u raspravu aktivno uključili i prisutni studenti (dominantno s Filozofskog fakulteta) otvarajući pritom nova pitanja, potrebe, probleme i izazove, dominantno povezane s obrazovanjem za održivi razvoj. Naslanjajući se na prethodna dva gosta, Piršić i sudionici tribine raspravljaju i zaključuju o značajnoj ulozi odgojno-obrazovnih institucija u poticanju promjena u stavovima i navikama nove generacije.

Avangardno promišljanje obrazovnog procesa te integracija kreativnih rješenja za poticanje održivog razvoja u hrvatsko zakonodavstvo i praksu, trebaju postati ključni elementi u procesu promišljanja (održivih) promjena, ističe Piršić.

IV. GDJE JE JAVNOST U PROSTORNOM PLANIRANJU? PROSTORNI PLAN PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE I STRATEŠKA PROCJENA UTJECAJA NA OKOLIŠ

U srijedu, 15. prosinca 2010. godine u Gradskoj vijećnici Grada Rijeke održana je tribina „Gdje je javnost u prostornim planiranju? Prostorni plan Primorsko-goranske županije i strateška procjena utjecaja na okoliš“ na kojoj su gostovali **dr. sc. Koraljka Vahtar-Jurković**, pročelnica Upravnog odjela za graditeljstvo i zaštitu okoliša Primorsko-goranske županije i **Miroslav Štimac, dipl. ing. arh.**, načelnik Službe za prostorno uređenje Javne ustanove zavoda za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije. Moderatorica tribine bila je **prof. dr. sc. Jasminka Ledić** s Filozofskog fakulteta u Rijeci.

Cilj tribine bio je upoznati javnost s mogućnostima njezina utjecaja na prostor i okoliš. Naime, Primorsko-goranska županija namjerava pristupiti izradi novog županijskog Prostornog plana. Miroslav Štimac, dipl. ing, ukazao je na činjenicu da je aktualni Plan donesen 2000. godine, mijenjan je (dopunjava) do sada dva puta zbog zaštite obalnog područja i strateške infrastrukture, a predstoji i dopuna vezana uz građevine i uređaje pokretne telekomunikacije. Tijekom proteklog desetgodišnjeg razdoblja provedbe Plana, pokazale su se još brojne manje potrebe njegovih izmjena i dopuna. Osim toga, doneseni su i novi zakoni, usklađeni s europskom pravnom stečevinom iz područja prostornog uređenja, zaštite okoliša, zaštite prirode i kulturnih dobara. Međutim, u postupku donošenja novog Prostornog plana, po prvi put će se provesti strateška procjena utjecaja na okoliš, o čemu je izlagala dr. sc. Koraljka Vahtar-Jurković, ukazujući na proceduru provođenja ove Studije, pri čemu je posebnu pažnju posvetila ulogu javnosti u donošenju ovog dokumenta.

Nakon izlaganja, u raspravu se uključila vrlo aktivna publika, dominantno iz akademskog i civilnog sektora. Rasprava je ukazala na to da postoje nedostaci u komunikaciji s javnošću pri donošenju ovakvih dokumenata koji se mogu, s jedne strane, pripisati nedovoljnoj aktivnosti zainteresirane javnosti, a s druge, nedostatku strukturirane inicijative za uključivanjem javnosti u donošenje dokumenata i nepoštivanju prijedloga javnosti.

Gdje je javnost u prostornom planiranju?
Prostorni plan Primorsko-goranske županije i strateška procjena utjecaja na okoliš

Dr. sc. Koraljka Vahtar - Jurković
pročelnica Upravnog odjela za graditeljstvo i zaštitu okoliša PGŽ-a

i

Miroslav Štimac, dipl. ing. arh.
načelnik Službe za prostorno uređenje Javne ustanove zavoda za prostorno uređenje PGŽ-a

gosti su tribine koja će se održati u srijedu,

15. prosinca 2010. godine
u Gradskoj vijećnici, Korzo 16, s početkom u 12.00 sati.

Moderatorica tribine bit će:
prof. dr. sc. Jasminka Ledić

Dva tribina provodi se u okviru projekta „Osnivanje zajednice za održivi razvoj“ kojega financiraju gradovi iz Financijske potpore Primorsko-goranske županije i dodatno potpora Filozofskog fakulteta u Rijeci.

Udruga za razvoj visokoga školstva „Universitas“
Osnovana 14. 5. 2000. Rijeka
T: +385 (0) 51 34 50 46
F: +385 (0) 51 34 52 07
universitas@universitas.hr
www.universitas.hr

Aktualni županijski prostorni plan donesen je 2000. godine. Mijenjan je, odnosno dopunjava do sada dva puta – zbog zaštite obalnog područja i strateške infrastrukture, a predstoji i dopuna vezana uz građevine i uređaje potrebne telekomunikacije. Tijekom proteklog desetgodišnjeg razdoblja provedbe Plana, pokazale su se još brojne manje potrebe njegovih izmjena i dopuna. Osim toga, doneseni su i novi zakoni, usklađeni s europskom pravnom stečevinom, iz područja prostornog uređenja, zaštite okoliša, zaštite prirode i kulturnih dobara i drugih. Zbog toga se namjerava pristupiti izradi novoga županijskoga prostornog Plana.

U postupku njegova donošenja po prvi puta će se provesti strateška procjena utjecaja na okoliš.

Budući da tijekom provedbe ovog postupka i donošenja županijskog prostornog plana javnost ima značajnu ulogu, namjera je ove tribine upozoriti javnost s mogućnostima njezina utjecaja na upravljanje prostorom i okolišem.

Zaključak je tribine da treba utjecati na osnaživanje javnosti za uključivanje u ovakve rasprave, ali i na angažiraniji pristup uključivanju javnosti od strane lokalne uprave.

O TRIBINAMA

Tribine u organizaciji Udruge za razvoj visokoga školstva „Universitas“ oduvijek su privlačile veliki broj zainteresirane akademske i šire javnosti. 'Tradicija' se nastavila i tijekom održavanja tribina u sklopu ovoga projekta. Studenti, sveučilišni nastavnici, predstavnici nevladinog sektora, mediji i šire građanstvo, redovito su bili gosti tribina². Pitanja koja su se otvarala tijekom rasprava bila su izuzetno aktualna i provokativna, a doticala su se ne samo područja održivog razvoja već u tom kontekstu i mnogih općedruštvenih te problema lokalne zajednice.

Vjerujemo i nadamo se kako će koncept javnih rasprava u ovom ili sličnom obliku nastaviti biti prepoznatljiva aktivnost Universitasa i u narednom razdoblju.

² Prilikom održavanja svake od tribina redovito se vodila evidencija prisutnih gostiju. Navedenu evidenciju dostavljamo u prilogu ovog Izvješća.

JAVNA VIDLJIVOST PROJEKTA...

Udruga za razvoj visokoga školstva „Universitas“ detaljno promišlja o svojoj javnoj vidljivosti i odnosima s javnošću u svojem radu i djelovanju. Kako bi sve svoje aktivnosti što bolje prezentirali zainteresiranoj javnosti tijekom 2010. godine obnovili smo svoje mrežne stranice (www.universitas.hr) na kojima redovito objavljujemo aktualne informacije iz područja visokog obrazovanja ali i odgoja i obrazovanja općenito. Također na mrežnim stranicama Udruge redovito informiramo naše članove i širu javnost o svim našim projektima i aktivnostima. Valja napomenuti kako lista elektroničke pošte na koju se redovito odašilju informacije o aktivnostima Universitasa broji preko 300 članova.

Projekt „Osnaživanje zajednice za održivi razvoj“ također je bio javno prezentiran. Tako se na početku projekta odaslala Izjava za javnost povodom pokretanja projekta, a koja je i objavljena u dnevnim novinama (Novi list, 26. veljače 2010.). Također, projekt je najavljen i u radijskoj emisiji *Akademskih kvarat ure* (Radio Rijeka, 22. veljače 2010. godine).

Najava projektnih aktivnosti – tribina redovito je odašiljana akademskoj i široj javnosti putem naših mrežnih stranica, objavljuvana je na mrežnim stranicama Sveučilišta u Rijeci te pojedinih Fakulteta (primjerice: Tehničkog, Učiteljskog, Ekonomskog i Građevinskog). Također putem poziva koje je Udruga unaprijed slala, predstavnici sredstava javnog priopćavanja redovito su bili informirani o održavanju tribina te su sukladno svojim mogućnostima medijski ih pratili. Tribine su bile redovite najavljivane u dnevnoj emisiji *Kamo danas* (Radio Rijeka) te rubrici *Gradski vodič* (Novi list). Također s pojedinim gostima predstavnici medija (prvenstveno Radio Rijeke) napravili su i kratke intervjue koji su bili emitirani u tematskim dnevnim emisijama.

FINANCIJE PROJEKTA...

Ukupno dodijeljeno sredstava od strane Primorsko-goranske županije: **6.000,00 kn.**

Vrijeme trajanja projekta: 12 mjeseci					
Opis	Jedinica mjere	Količina	Jedinični trošak	Ukupno	Sredstva PGŽ-a
1. Troškovi osoblja na projektu					
1.1. Voditeljica projekta	mjesec	8	150,00	1.100,00	1.100,00
1.2. Programski koordinator	mjesec	5	100,00	500,00	500,00
Ukupno troškovi osoblja				1.600,00	1.600,00
3. Direktni troškovi					
3.1. Predavači	osoba/tribina	1/4	700,00	2.800,00	2.800,00
3.2. Moderatori	osoba/tribina	1/4	400,00	1.600,00	1.600,00
3.4. Najam prostora za predavanja...	dan	3	200,00	600,00	0,00
3.5. Najam opreme (računalo i projektor)	dan	3	500,00	1.500,00	0,00
3.10. Troškovi reprezentacije za tribine	Tribina	4	100,00	400,00	0,00
Ukupno direktni troškovi				6.900,00	4.400,00
4. Ostali troškovi					
4.1. Hladni pogon	paušal	8	50,00	450,00	0,00
4.2. Nepredvidivi troškovi	paušal	8	30,00	240,00	0,00
Ukupno ostali troškovi				690,00	0,00
UKUPNO TROŠKOVI PROJEKTA				9.190,00	6.000,00

NAPOMENA: Iznosi honorara za voditeljicu projekta, projektnog koordinatora, predavače i moderatore izraženi su u bruto iznosima budući da su na taj način sklapani i Ugovori. Kopije navedenih Ugovora nalaze se u prilogu ovom Izvješću.

PRILOZI...

- I. Novinski isječci o projektu i press materijal Udruge
- II. Evidencija prisutnih na tribinama
- III. Prilozi Financijskom izvješću